

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАР-
КІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

ЗБІРНИК

НАУКОВИХ ПРАЦЬ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ХНПУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
ТА УЧАСНИКІВ СТУДЕНТСЬКО-УЧНІВСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
*«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ І СВІТУ ОЧИМА МОЛОДІ»*

ХАРКІВ
2020

*Затверджено Вченою Радою історичного факультету
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 12 від 25.05. 2020 року*

Редакційна колегія:

Декан історичного факультету, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Мірошніченко С.В., координатор з наукової роботи та заступник декана з навчальної роботи на історичному факультеті кандидат історичних наук, доцент Луценко М.В., доцент Дьякова О.В., голова СНТ історичного факультету Колмикова Я.

Збірник наукових праць молодих вчених історичного факультету ХНПУ імені Г.С. Сковороди та учасників студентсько-учнівської науково-практичної конференції «Актуальні питання історичного розвитку України і світу очима молоді»: збірник матеріалів доповідей учасників практичної конференції / Харків. нац. педагогіч. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2020. 208 с.

Даний збірник містить наукові статті, тези студентів і магістрантів історичного факультету ХНПУ імені Г.С. Сковороди, учасників студентсько-учнівської наукової конференції «Актуальні питання історичного розвитку України і світу очима молоді», які присвячені проблемам історіографії та джерелознавства, антропологічного виміру історії, історії навчальних закладів Харкова, української культури та духовності; а також актуальним проблемам краєзнавства, минулого та сучасного життя України, всесвітньої історії.

Тексти подаються в авторській редакції. За достовірність фактів, посилань, приміток, коментарів відповідає автор (автори) публікації.

ЗМІСТ

Жданюк В. 6 ВИДАТНІ ВИПУСКНИКИ ШКОЛИ №113	6
Старостенко Д. МИ ПАМ'ЯТАЄМО !!!	12
Погореленко Д. ДО ІСТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ІЗЮМЩИНИ. ЗАСНУВАННЯ ШКОЛИ ЗАВОДСЬКОГО УЧНІВСТВА ПРИ ЗАЛІЗНИЧНИХ МАЙСТЕРНЯХ. ФАБРИЧНО-ЗАВОДСЬКЕ УЧИЛИЩЕ (1923 - 1940)	15
Ярова К. МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ, ЩО ГОТУЄ МАЙБУТНІХ ПОЛІГРАФІСТІВ.....	21
Бараницька Є. ПАТІЙ ПОТІЙ: ПОЛЕМІЧНА СПАДЩИНА ІДЕЙНОЇ БОРОТЬБИ ЗА УНІЮ	29
Калашник Д. УКРАЇНСЬКІ ЗАГОНИ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА АРМІЇ ПРОТИДІЇ НАПОЛЕОНУ І: ПЕРЕДУМОВИ, ПОЯВИ, РОЛЬ У ВІЙСЬКОВІЙ КАМΠΑНІЇ ТА ПОДАЛЬША ДОЛЯ	34
Геєнко М. У РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ХІХ ст	37
Халатян А. СОЦІАЛЬНИЙ СКЛАД ТА РОЗВИТОК КАПІТАЛІСТИЧНИХ ВІДНОСИН НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст	40
Потій К. ПЕРЕБІГ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ У ХАРКІВСЬКОМУ ПОВІТОВОМУ ЗЕМСТВІ НА МЕЖІ ХІХ-ХХ СТ. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІСЦЕВОЇ ПЕРІОДИКИ).....	44
Авраменко Є. ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ КОБЗАРСТВА НА ХІІ АРХЕОЛОГІЧНОМУ З'ЇЗДІ У ХАРКОВІ (1902 р.).....	47
Матей Ю. УКРАЇНА В ОКУПАЦІЙНІЙ ПРОГРАМІ НІМЕЧЧИНИ В ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	51
Пушкаренко О. ПАМ'ЯТЬ ПРО БІЙ ПІД КРУТАМИ У МИСТЕЦТВІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст	54
Шеховцев Д. НАЛАГОДЖЕННЯ РОБОТИ ВІЙСЬКОВОГО МІНІСТЕРСТВА В ПЕРІОД ГЕТЬМАНАТУ П. СКОРОПАДСЬКОГО ТА ЙОГО КАДРОВА ПОЛІТИКА.....	60
Гайдар Ю. ВІЛЬНА ТЕРИТОРІЯ – ПЕРШИЙ У СВІТІ ЕКСПЕРИМЕНТ ЗІ СТВОРЕННЯ АНАРХІСТСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	66
Лазаренко А. ОТАМАН САВОНОВ - ВАТАЖОК УКРАЇНСЬКОГО ПОВСТАНСЬКОГО РУХУ НА СЛОБОЖАНЩИНІ 1917-1922 рр.	74
Гайворонська А. ВНЕСОК І ВСЕУКРАЇНСЬКОГО З'ЇЗДУ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У РОЗВИТОК БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ УСРР	80
Зеленюк А. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ В УСРР (1920-ті – ПОЧАТОК 1930-х рр.).....	86

4. Мішалов В. Гнат Хоткевич – до 100-ліття народження // Молода Україна. Торонто (Канада). 1977. Листопад.

5. Хоткевич Г. Бандура і її можливості // Бандура (Торонто). 1985-1989. № 13-22. С.25–28.

6. Хоткевич Г. Терціяльний етюд // Бандура. 1988. С. 25–26.

Матей Ю. - студентка 2 курсу історичного факультету ХНПУ ім. Г.С.Сковороди.

Науковий керівник: канд. іст. наук, доцент Луценко М. В.

УКРАЇНА В ОКУПАЦІЙНІЙ ПРОГРАМІ НІМЕЧЧИНИ В ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Геополітичні реалії початку ХХ ст. дають змогу проаналізувати значну увагу Німеччини до українського питання. Цьому сприяли економічна зацікавленість та зростання суперечностей у її відносинах з Російською імперією.

Німецька дипломатична політика в Східній Європі, зокрема в Україні, формувалася в трьох групах. Перша – Пангерманська ліга і Партія батьківщини брали за мету розбити Російську імперію і змінити її межівідсунувши їх на схід. Український рух брався ними до уваги як чинник, що послабить імперію. Існування незалежної України розглядалося виключно в межах стратегії німецької експансії на Схід. В своїх планах Німеччина передбачали колонізацію Чорноморського узбережжя і Галичини. Друга – журналістсько-академічна група виступала за унезалежнення неросійських народів Російської імперії. Україна потенційно розглядалася головним форпостом у Східній Європі проти експансії Російської імперії на Заході. Третя група переслідувала політичні ідеї Отта фон Бісмарка на утримання з Російською імперією позитивних відносин і виходила з того, що Російська імперія залишиться великою та неподільною державою [1, с. 14-15].

Оточення Вільгельма II та штаб-квартира збройних сил маневрували між поглядами групи Герша і пангерманської ліги, а міністерство закордонних справ схилилось до рекомендацій групи Пуаля Рорбаха. Теобальд фон Бетман-Гольвег на початок війни брав до уваги можливість організації та підтримки революцій-

них національних рухів у царській Росії. У меморандумі до посла Німецької імперії у Відні він писав про наміри створити штучні повстання в Україні, сформувати з Польщі, України, Кавказу і Прибалтики буферну зону.

Одразу після укладання Берестейського договору посол Німеччини у Києві Альфонс Мумм фон Шварценштейн просив направити в Україну знаменитого в ті часи прихильника «українських ідей» Пуаля Рорбаха. Цей крок вважався кориснішим за тиск на український уряд через військові кола або німецьке посольство. Розрахунок влади був у тому, щоб Рорбах опосередковано вплинув на орієнтацію українських політиків, оскільки, як зазначав Альфонс Мумм фон Шварценштейн, Центральна Рада в Україні «своїми комуністичними експериментами поглиблює хаотичний стан на шкоду нашим інтересам» [2, с. 38].

Розпад Російської імперії лише пришвидшив німецьку політику щодо України. Однак у той час, Німецька імперія схилилась до підтримки принципу національного самовизначення, незважаючи на небезпеку виникнення національних рухів на територіях, що перебували під її контролем.

Зацікавлення існуванням української держави Німецькою імперією стрімко зросло протягом 1917 р. Поступово зник елемент двозначності щодо української політики Німеччини. Офіційні умови миру 19 серпня 1917 р., відзначали, що, крім визнання тільки-но створеної Польської держави, Німеччина зобов'язується відстоювати права на суверенітет України, Балтійських провінцій, Єгипту, Ірландії, Персії, Фінляндії і Фламандії.

25 жовтня 1917 р. відбулася зустріч канцлера Георга Міхаеліса з принципалом політичного відділу Головного командування німецької армії генералом Бертенверфером було обговорено загальні питання німецьких планів щодо України. Зважаючи на винятковий економічний потенціал України в Європі, армія мала підтримувати німецькі промислові інтереси в Україні. Було зазначено, що сепарація України від Росії значно б послабила Росію в усіх аспектах, відсунула б її від Балканів та чорноморських шляхів і забезпечила для Німеччини суходільний шлях через Балкани на Близький Схід. Таким чином, армія провадила нову німецьку політику щодо України [3, с. 342 – 343].

Однак реалізація нової стратегії ускладнювалась швидкими змінами на політичній арені в Російській імперії, зокрема в Україні.

Протоколи Берестейських переговорів України з Центральними державами свідчать про те, що німецькі речники жодного разу не заявляли про свої права на військове втручання чи економічне проникнення в регіон. Звернення до Німеччини за військовою допомогою в боротьбі з більшовиками надійшло від українських делегатів після підписання мирного договору, в умовах кризи українського уряду. Генерал М.Ф. Гофман писав у своїх спогадах: «Що ми не могли в цьому проханні відмовити, було для мене логічною konieczністю. Ми сказали А і musiли сказати Б, ми визнали український уряд як правочинний і уклали з ним мир; отже, musiли дбати, щоб укладений мир справді втілювався у життя, а для цього потрібно було насамперед підтримати уряд, який з нами замирився. Тому наші війська увійшли в Україну» [4, с. 268-269].

Мирний договір між Україною та країнами німецького блоку було підписано 27 січня 1918 р. Ця угода передбачала такі умови: встановлення точних кордонів (між Україною та Австро-Угорщиною по лінії Хотин–Гусятин–Збараж–Броди–Сокаль, більша частина Холмщини і Підляшшя поверталися до України); відмову від взаємних претензій на відшкодування збитків, заподіяних війною; взаємний обмін військовополоненими; встановлення нових взаємних митних пільг та режиму сприяння прикордонного товарообміну; налагодження дипломатичних відносин.

Отже, українське питання упродовж 1914 – 1918 рр. переросло у вагомий міжнародний проблему. Проте ні широкі кола німецької громадськості, ні керівні політичні та військові кола Німеччини не виявились готовими до цього. Однак німці налагодили зв'язки з Україною як з країною, котра була тісно пов'язана з нею багатьма спільними інтересами. Негативні для обох народів наслідки Першої світової війни поглинули політичну співпрацю. Після закінчення війни українське питання понад чверть століття було об'єктом зацікавлення у політичному житті Німеччини.

Література:

1. Каменецький І.В. Німецька політика супроти України в 1917-му році та її історична генеза. Київ: Український історик. 1968. 71 с.
2. Крах германской оккупации на Украине: По документам оккупантов. Москва, 1936. 208 с.
3. Солдатенко В. Ф. Українське питання у структурі міжнародних відносин напередодні Першої світової війни. Київ: **Знання України**, 2004. 812 с.
4. Гофман М.Ф. Берестейський мир // Берестейський мир. Спомини і матеріали. Львів, 1928. 281 с.

Пушкаренко О. – студентка 2 курсу історичного факультету
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди.

Науковий керівник: канд. іст. наук, доцент Чернікова І. В.

ПАМ'ЯТЬ ПРО БІЙ ПІД КРУТАМИ У МИСТЕЦТВІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

Події під Крутами довгі роки були актуальною темою для написання поетичних присвят, мемуарів та критичних, політичних, історичних, воєнних і публіцистичних видань. Авжеж, не дивлячись на те, що багато інформації приховувалося у часи радянської влади, частина українців все одно пам'ятала про героїчний вчинок півтисячного загону студентів, які стали на захист столиці 16 (29) або 17 (30) січня 1918 року.

Тому недивно, що майже одразу після проголошення IV Універсалу Центральної Ради про незалежність України преса почала писати про бій під Крутами, видавати статті, вірші, прозові твори, та присвячувати це все тим молодим хлопцям, що протистояли Червоній гвардії у січні 1918 року.

Це робилося не тільки задля вшанування пам'яті загиблих, а й для того, щоб про цей вчинок не забули майбутні покоління, знали своїх героїв по іменам та прізвищам, були вдячні їм та пишалися, що українська історія та український народ мають такі сторінки, таких відважних людей. Адже такі подвиги дійсно надихають!

По-перше, як вже зазначалося, преса з 1918 року почала «гудіти» в пам'ять